

obserwacji właśnie tego okresu. W jakim stopniu totalny system hitlerowski zdołał „oniemić” tradycyjną muzykę ludową? Sądzę, że i ten zakres najnowszych badań można traktować jako jeden z postulatów badawczych.

Czesław Hernas

P. Kalenský, RADA WZÁJEMNĚ HOSPODÁRSKÉ POMOCI VE SVĚTLĚ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA. LE CONSEIL D'ASSISTANCE ÉCONOMIQUE MUTUELLE ET LE DROIT INTERNATIONAL (Rozprawy Československé akademie věd, Rada společenských věd, LXXII, Praha 1962, z. 10, s. 87).

Zagadnienia współpracy gospodarczej między państwami socjalistycznymi, którymi nauka zajęła się już w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej (choć ze zrozumiałych przyczyn w stosunkowo wąskim zakresie), stały się częstym tematem w literaturze ekonomicznej i prawniczej ZSRR i krajów demokracji ludowej, począwszy od 1949 r. Utworzenie bowiem w tymże roku Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) dało potężny impuls do rozwoju badań nie tylko nad nową treścią, ale także i nad nowymi formami gospodarczych stosunków między państwami socjalistycznymi.

Warto tutaj podkreślić, że o ile ekonomiści posiadali bardzo szerokie pole badań, o tyle prawnicy, specjaliści prawa międzynarodowego, otrzymali dopiero w 1959 r. do ręki instrument, który pozwala im na pełniejszą i znacznie bardziej szczegółową analizę nowego typu międzynarodowych stosunków gospodarczych, jaki zachodzi w światowym rynku socjalistycznym. Instrumentem tym jest Statut RWPG oraz Konwencja o zdolności prawnej, przywilejach i immunitetach RWPG, podpisane na XII Sesji RWPG w Sofii 14 grudnia 1959 r. przez przedstawicieli 8 państw: Ludowej Republiki Albanii, Ludowej Republiki Bułgarii, Węgierskiej Republiki Ludowej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rumuńskiej Republiki Ludowej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i Republiki Czechosłowackiej¹.

* * *

Nieduża monografia P. Kalenskiego nie jest pierwszym omówieniem Statutu i Konwencji RWPG. W 1960 r. uczynili to już M. D. Kudriaszow i W. I. Morozow w krótkim artykule opublikowanym na łamach „Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo”² oraz H. de Fiumel w interesującym artykule, który ukazał się w „Państwie i Prawie”³. Recenzowana praca jest jednak pierwszą obszerniejszą analizą Statutu i Konwencji RWPG. Wprawdzie w porównaniu z opublikowanymi już wcześniej artykułami, zwłaszcza zaś w porównaniu z artykułem H. de Fiumela, nie wnosi ona wiele nowego do problematyki prawno-międzynarodowej, ale nic

¹ Tekst Statutu i Konwencji RWPG zob.: DzU, 1960, nr 35, poz. 197 i 199.

² M. D. Kudriaszow, W. I. Morozow, *Ustaw Sowieta ekonomiczneskoj wzaimopomoszczii — prawowojnoje wyrażenije ekonomiczneskiego sotrudniczestwa nowogo tipa* (Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo, 1960, nr 10, s. 22—30).

³ H. de Fiumel, *Status prawny Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej* (Państwo i Prawo, 1960, z. 11, s. 548—561). Artykuł ten ukazał się także w języku francuskim pt. *Le statut juridique du Conseil d'Assistance Economique Mutuelle* (Annuaire Polonais des Affaires Internationales, Warszawa 1961, s. 74—86).

w tym dziwnego, skoro wszyscy autorzy opierają się wyłącznie na samym Statucie i Konwencji, a więc pole badań zacieśniają do granic formalnych. Stąd też P. Kalenský niemal z konieczności w swojej pracy snuje ten sam tok rozważań co H. de Fiumel posługując się identycznymi lub analogicznymi argumentami, gdy porównuje mechanizm działania RWPG z mechanizmem supranacjonalnych zachodnioeuropejskich organizacji gospodarczych, gdy ze szczególnym naciskiem zwraca uwagę na wzbogaconą w Statucie RWPG treść zasady „suwerennej równości”, gdy mówi o podmiotowości prawno-międzynarodowej RWPG czy wręczcie gdy ocenia prawny charakter uchwał i zaleceń RWPG oraz jej organów.

Monografia P. Kalenskiego składa się z trzech części. W pierwszej (Podstawy prawne i ekonomiczne współpracy państw członków RWPG) Autor najpierw zapowiada, iż nie widzi potrzeby „powtarzania i rozwijania tego, co zostało szeroko omówione w innych pracach na temat powstania i ewolucji światowego systemu socjalistycznego”, ale zaraz potem dodaje, że „należy rzucić okiem na jego powstanie i ewolucję”. Ta część pracy, choć nie jest bez pożytku dla czytelnika nie znającego ideologicznych, politycznych i ekonomicznych podstaw stosunków między tymi państwami, nie wydaje się jednak konieczna w tak szerokim ujęciu jako wstęp do prawnej analizy Statutu i Konwencji RWPG.

Druga i główna część monografii (Podstawy prawne współpracy państw członków) zawiera gruntowną analizę Statutu i Konwencji RWPG. Lektura tej części — choć niezwykle interesująca — budzi wszakże kilka krytycznych refleksji.

1. Omawiając wstęp do Statutu Autor podkreśla, że wysiłki państw członków RWPG zmierzają do tego, aby przez międzynarodowy i socjalistyczny podział pracy wzmocnić światowy rynek socjalistyczny, a tym samym stworzyć lepsze warunki handlu ze światowym rynkiem kapitalistycznym. Autor formułuje tutaj swój pogląd nie dość precyzyjnie, ale z jego rozumowania zdaje się wynikać, że chodzi mu nie tylko o stosunki między państwami socjalistycznymi i kapitalistycznymi, ale także o stosunki między dwoma światowymi rynkami: socjalistycznym i kapitalistycznym. Wiadomo jednak, że takich stosunków „międzyrynkowych” nie ma, przynajmniej w chwili obecnej, choć nie jest wykluczone, że w niedalekiej przyszłości, w miarę zacieśniania się współpracy między państwami socjalistycznymi i w miarę postępującego procesu integracji gospodarki państw zachodnioeuropejskich, takie stosunki zostaną nawiązane.

2. Opierając się na tekście Statutu z 1959 r. Autor słusznie podkreśla, że RWPG jest organizacją wyłącznie państw europejskich. Art. II Statutu stwierdza bowiem, że członkami RWPG są państwa, które podpisały i ratyfikowały Statut (pkt 1), oraz że w poczet członków RWPG może być przyjęte każde państwo europejskie, które zaakceptuje cele i zasady RWPG oraz wyrazi zgodę na przyjęcie zobowiązań zawartych w Statucie (pkt 2).

Jest natomiast rzeczą znamionną, że Autor, wyciągając z szczegółowej i sumiennej analizy postanowień Statutu wielokrotnie w pracy powtarzany wniosek, że członkowie RWPG nie zamierzają izolować się gospodarczo od innych państw, nie zwrócił uwagi na brak konsekwencji w postanowieniach Statutu z 1959 r. Jeśli bowiem celem członków RWPG jest nie tylko zacieśnienie współpracy między nimi, ale także dążenie do rozwoju możliwie najszerszej współpracy gospodarczej z wszystkimi państwami, a przede wszystkim zaś z wszystkimi państwami socjalistycznymi, a więc także pozaeuropejskimi, wówczas ograniczenie członkostwa w RWPG do państw europejskich nie znajduje wytłumaczenia. Ten brak konsekwencji w Statucie został zresztą usunięty, gdyż na XVI Nadzwyczajnej Sesji RWPG została wniesiona do Statutu poprawka, w myśl której członkami RWPG

mogą zostać także państwa nieeuropejskie. Autor wspomina zresztą o tej poprawce w dołączonej na końcu monografii krótkiej notatce.

3. Omawiając kompetencje RWPG i jej organów, Autor na podstawie art. IV Statutu stwierdza, że może ona podejmować jednomyślnie uchwały i zalecenia. Zalecenia odnoszą się do zagadnień współpracy gospodarczej, naukowej i technicznej i przekazywane są „do rozpatrzenia krajom będącym członkami Rady”, uchwały zaś, które podejmowane są w sprawach organizacyjnych i proceduralnych, nabierają mocy prawnej już z chwilą podpisania protokołu posiedzenia danego organu Rady. Jak widać więc, różnica między nimi polega zarówno na charakterze spraw, których one dotyczą, jak też i na skutkach prawnych.

Autor ogranicza się tutaj jedynie do zreferowania postanowień Statutu i nie zastanawia się nad tym — co przecież ma ogromne znaczenie — jak ustalić w wątpliwych wypadkach granicę między zaleceniami i uchwałami. Z praktyki innych organizacji międzynarodowych wiadomo zaś, że takie wątpliwości zdarzają się stosunkowo często. Przykładowo wystarczy wymienić, że na pewne trudności napotykała Rada Bezpieczeństwa, w której zgodnie z art. 27 Karty ONZ procedura głosowania „w sprawach proceduralnych” różni się od procedury głosowania „we wszystkich innych sprawach”.

4. Z analizy art. III, IX, X i XI Statutu Autor wyciąga słuszny wniosek, że prócz podejmowanych zaleceń i uchwał RWPG może zawierać także umowy z innymi państwami oraz z organizacjami międzynarodowymi. Autor nie stawia sobie jednak tak istotnych pytań, jak np.: jaka jest procedura zawierania tego rodzaju umów? Zapewne mogą one być przygotowane przez Sekretariat RWPG, ale natychmiast powstaje pytanie, kto je negocjuje i kto je podpisuje w imieniu RWPG? A dalej: od kiedy nabierają mocy prawnej? Czy wymagana jest ratyfikacja przez wszystkie państwa, skoro w RWPG obowiązuje we wszystkich sprawach jednomyślność? Pytania te nie wyczerpują wszystkich wątpliwości, które nasuwają się w związku z problematyką umów zawieranych przez Radę. Na żadne z tych wątpliwości czytelnik nie znajduje odpowiedzi w recenzowanej pracy.

W części trzeciej, która jest konkluzją własnych badań Autora, wzbogaconą o poglądy prawników internacjonalistów, przede wszystkim radzieckich, P. Kalenský stwierdza, że RWPG jest międzynarodową organizacją gospodarczą nowego typu, która posiada w ograniczonym zakresie atrybuty właściwe podmiotom prawa międzynarodowego. Pracę kończy bardzo istotnym stwierdzeniem, że zasada socjalistycznego internacjonalizmu stała się częścią składową międzynarodowego prawa socjalistycznego, które zawiera jakościowo nowe elementy w światowym systemie socjalistycznym.

*

*

*

Monografia P. Kolenskigo prócz pełnego tekstu w języku czeskim (s. 3—57) zawiera również obszernie streszczenie w języku francuskim (s. 58—84). Dzięki temu streszczeniu staje się dostępna bardzo szerokiemu gronu zainteresowanych osób, które znajdują w niej wnikliwą analizę prawną Statutu i Konwencji RWPG. Wprawdzie czytelnik nie zawsze otrzymuje wyczerpujące odpowiedzi na wszystkie pytania, jakie sobie stawia w czasie lektury tej pracy, niejednokrotnie napotyka niemal dosłowne powtórzenia, często także Autor odsyła go z jednej części pracy do innej, a nawet ze strony na stronę, co utrudnia nieco śledzenie biegu jego myśli, jednak nie umniejsza to wcale wielkiej wartości pracy.

Drobny zarzut można by postawić jeszcze Autorowi za nie dość sumienną korektę. Np. w każdej pozycji bibliograficznej w języku polskim jest co najmniej jeden błąd w pisowni. Skoro zaś mowa o bibliografii, to trzeba także zwrócić uwagę, że w cennym spisie literatury zamieszczonym na końcu monografii Autor pominął nie tylko pewne ważne pozycje⁴, ale z wielką szkodą i takie, na które powołuje się w swojej pracy⁵.

Najistotniejsze braki widoczne w pracy nie mogą jednak w pełni obciążać Autora. Wynikają one bowiem stąd, że Autor nie mógł dokładnie zbadać praktyki funkcjonowania organów RWPG od chwili podpisania Statutu i Konwencji. Praktyka ta jest bowiem jeszcze stosunkowo uboga, a nawet jeśli tak nie jest, to w każdym razie wobec niepublikowania oficjalnych materiałów bardzo mało znana.

Bolesław Paździor

⁴ Przykładowo wymienić tu można H. Różański, *Współpraca gospodarcza państw socjalistycznych i rola Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej* (Sprawy Międzynarodowe, 1960, nr 6, s. 12—34). Artykuł ten ukazał się także w języku francuskim pt. *La coopération économique des États socialistes et le rôle du Conseil d'Assistance Economique Mutuelle* (Annuaire Polonais der Affaires Internationales, Warszawa 1961, s. 57—73). Również tego autora: *O Statucie Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej* (Handel Zagraniczny, 1960, nr 3).

⁵ Dla przykładu: M. Łychowski, *Międzynarodowe umowy gospodarcze*, Warszawa 1959.